

ULOGA STUDENATA U UNAPREĐENJU KVALITETA U VISOKOM OBRAZOVANJU

Autori: Prof. dr Ivana Stojanović, prof. dr Dušica Pavlović, prof. Dr Milan Višnjic

Univerzitet u Nišu Medicinski fakultet,

SAŽETAK

Poslednjih godina, širom Evrope značaj učešća studenata u aktivnostima u oblasti obezbeđenja i unapređenja kvaliteta u institucijama visokog obrazovanja postaje nedvosmisleno jasan i neophodan. Učešće studenata u ovom procesu je od velike važnosti, što je zasnovano na poštovanju položaja studenata u celokupnoj akademskoj zajednici. Uloge studenata u ovoj oblasti mogu se podeliti u četiri kategorije: studenti kao oni koji pružaju informacije, studenti aktivni učesnici u procesu unapređenja kvaliteta, studenti kao eksperti i studenti kao partneri. Ova gradacija uključivanja studenata u aktivnosti u okviru osiguranja i unapređenja kvaliteta podrazumeva razvoj kulture kvaliteta i pozitivnog pristupa celom procesu i nastavnog osoblja i studenata. Studentsko vrednovanje kvaliteta nastave je sistem kojim studenti izražavaju svoje mišljenje i daju sugestije o poboljšanju nastavnog procesa u visokoškolskim institucijama.

Mišljenja studenata bi trebalo da budu iskorišćena od strane nastavnika i institucije kao materijal koji će poslužiti u reorganizaciji nastave u smislu podizanja kvaliteta i nalaženju načina za postizanje optimalnih efekata u podučavanju studenata i imati odjeka u radu nastavnika i saradnika. Provere kvaliteta i aktivnosti u ovoj oblasti su deo kontinuiranog procesa refleksije stanja i posledičnog unapređenja kvaliteta u visokoškolskim institucijama u kojima je učešće studenata od izuzetne važnosti. Potrebno je, naravno, još veće angažovanje samih institucija, ali i predstavničkih tela studenata, da bi se studenti u potpunosti aktivno uključili u sve aspekte ovog procesa.

UVOD

Poslednjih godina, širom Evrope, a i u našoj zemlji, značaj učešća studenata u aktivnostima u oblasti obezbeđenja i unapređenja kvaliteta u institucijama visokog obrazovanja postaje nedvosmisleno jasan i neophodan. Bolonjskim procesom istaknuta je važnost uključivanja studenata u obezbeđenje kvaliteta u visokom obrazovanju. Ministri obrazovanja zemalja potpisnica su naglasili da je od izuzetnog značaja ostvarivanje partnerstva institucija visokog obrazovanja, njihovog nastavnog kadra i studenata u ostvarivanju postavljenih ciljeva u unapređenju kvaliteta visokoškolskih institucija u čitavoj Evropi.

Sistemi obezbeđenja kvaliteta na različitim univerzitetima i fakultetima predviđaju različite vrste uključivanja studenata u ove aktivnosti, ali svi polaze od iste premise da je učešće studenata u ovom procesu od velike važnosti, što je zasnovano na poštovanju položaja studenata u celokupnoj akademskoj

zajednici. Uloge studenata u ovoj oblasti mogu se podeliti u četiri kategorije: studenti kao oni koji pružaju informacije, studenti aktivni učesnici u procesu unapređenja kvaliteta, studenti kao eksperti i studenti kao partneri. Ova gradacija uključivanja studenata u aktivnosti u okviru osiguranja i unapređenja kvaliteta podrazumeva razvoj kulture kvaliteta i pozitivnog pristupa celom procesu i nastavnog osoblja i studenata, koji se grade godinama.

Studenti su sve više uključeni u unapređenje i poboljšanje kvaliteta sopstvenog procesa sticanja znanja, bilo kroz pružanje povratnih informacija o kvalitetu predmeta koje su pohađali, učešće u procesu odlučivanja na fakultetima i univerzitetima, ili zastupanjem stavova studenata preko studentskih organizacija ili predstavničkih tela. Činjenica je da se njihovo mišljenje danas tretira mnogo ozbiljnije nego pre samo nekoliko godina. U okviru visokoškolskih institucija, brojni su aspekti uključivanja studenata u ove procese na različitim nivoima.

VREDNOVANJE KVALITETA NASTAVE OD STRANE STUDENATA

Obezbeđenje kvaliteta nastavnog procesa predstavlja jednu od fundamentalnih aktivnosti visokoškolskih institucija (VŠI) i nezaobilaznu sponu u organizovanju nastave unutar obrazovnih institucija. Takođe, to je i važna komponenta vrednovanja u sistemu visokog obrazovanja, na koju se država oslanja u procesima obezbeđenja kvaliteta u visokom obrazovanju.

Decenijama prošlog veka nastavu u VŠI karakteriše dominacija nastavnika i autoritativizam. Celokupni nastavni proces, uključujući donošenje nastavnog plana, izbor sadržaja, organizacija nastavnih aktivnosti u okviru predmeta, usvajanje nastavnih metoda i evaluacija rezultata nastave bili su rezultat subjektivne procene nastavnika i njegovih standarda. Kao učesnici u nastavnom procesu, studenti su jedino mogli da ispunjavaju zahteve nastavnika i povinuju se njihovima „željama“, bez suštinske uloge u ostvarivanju procesa nastave. U ovim okolnostima, vrednovanje nastave od strane studenata nije moglo imati nikakav promotivni efekat na nastavu u VŠI.

Međutim, danas, u dvadeset prvom veku, dogodile su se značajne promene u visokom obrazovanju u odnosu student – nastavnik i kreiranju procesa sticanja znanja. Studenti nisu više samo „pasivni primaoci znanja“, već aktivni učesnici u nastavnom procesu. Reforma visokoškolskog obrazovanja, uvođenje kredit sistema i uvođenje istraživačkog načina podučavanja stvorili su uslove za jačanje pozicije studenata i spoznaje značajnosti njihove uloge u nastavnom procesu i funkcionisanju univerziteta i fakulteta u celini. Rezultat toga je i uspostavljanje sistema u kome studenti imaju mogućnosti da izraze svoje mišljenje i vrednuju kvalitet nastavnog procesa, čime studenti postaju aktivni učesnici u ovom procesu, što je značajno uticalo na kvalitet nastave u visokoškolskim ustanovama.

Studentsko vrednovanje kvaliteta nastave osnova je sistema obezbeđenja i unapređenja kvaliteta nastave u VŠI. Uspostavljanje ovog sistema stvorilo je rutinski način iskazivanja mišljenja studenata o svim oblicima nastave koju pohađaju i omogućilo prelazak na student – orjentisani način podučavanja.

Podučavanje i sticanje znanja ostvaruju se kroz blisku saradnju nastavnika, saradnika i studenata. Stoga je razvoj koncepta partnerstva u okviru uključivanja studenata u aktivnosti obezbeđenja i unapređenja kvaliteta nastave prirodna posledica ovih promena. Ostvarivanje partnerstva između nastavnog osoblja i studenata omogućava konstruktivni dijalog sa mnogo značajnijim povratnim efektom. S druge strane, obaveza studenata je da ovom procesu pristupe sa maksimalnom odgovornošću i ozbiljnošću i, pre svega, željom da stvarno doprinesu promenama čiji će rezultat biti podizanje kvaliteta nastave i stvaranje bolje atmosfere za sticanje znanja. Njihova procena različitih aspekata kvaliteta nastave treba da bude pre svega njihova lična, realna, iskrena i netendenciozna, u cilju njihovih ličnih i kolektivnih interesa.

Studentsko vrednovanje kvaliteta nastave je sistem kojim studenti izražavaju svoje mišljenje i daju sugestije o poboljšanju nastavnog procesa u VŠI. Mišljenja studenata bi trebalo da budu iskorišćena od strane nastavnika i institucije kao materijal koji će poslužiti u reorganizaciji nastave u smislu podizanja kvaliteta i nalaženju načina za postizanje optimalnih efekata u podučavanju studenata i imati odjeka u radu nastavnika i saradnika. Studentsko vrednovanje ne bi trebalo da bude instrument za horizontalno poređenje nastavnika i saradnika na predmetu, niti isključivi način ocenjivanja kvaliteta njihovog rada. Primarno, rezultati vrednovanja nastave treba da budu iskorišćeni u svrhu istraživanja u oblasti nastavnog procesa, a rezultati njihove analiza treba da budu polazna osnova u donošenju predloga za korektivne mere u cilju podizanja kvaliteta nastave.

Iako sistem studentskog vrednovanja nastave ima svoje dobre i loše strane, pozitivni i značajni efekti dominiraju, a da to ne bi bila samo formalna, rutinska aktivnost, potrebno je osmisliti odgovarajuće mere i aktivnosti u sprovođenju dobijenih rezultata u svakodnevne aktivnosti u okviru nastavnog procesa.

Kontinuirana organizacija učešća studenata u procesu osiguranja i unapređenja kvaliteta predstavlja izazov za sve učesnike u ovom procesu – Studentski parlament, studentske organizacije i udruženja, nastavnike i saradnike i svakog studenta pojedinačno. Da bi se proces razvijao, neophodna je neprekidna saradnja svih subjekata, koja podrazumeva dodatno uloženo vreme i svojevrstan napor svih strana, podržan svešću da je učešće studenata od izuzetne koristi u ovom procesu.

MEDICINSKI FAKULTET UNIVERZITETA U NIŠU – ISKUSTVA I PERSPEKTIVE

Medicinski fakultet od 2002. godine kontinuirano i temeljito sprovodi osmišljene aktivnosti u oblasti reforme nastave i unapređenja kvaliteta. Evolucija tog procesa može se sagledati kroz kontinuirano unapređenje organizacionih struktura, počev od formiranja Komisije za reformu nastave (2002) i Komisije za kontrolu kvaliteta (2003), preko osnivanja Centra za praćenje, obezbeđivanje, unapređenje i razvoj kvaliteta studijskih programa, nastave i naučno-istraživačkog rada (05.11.2005.), čije su aktivnosti usmerene ka unapređenju kvaliteta svih aktivnosti na Fakultetu. Od 2010. godine naziv Centra je promenjen u Centar za unapređenje kvaliteta. Svoje aktivnosti u oblasti unapređenja kvaliteta Centar ostvaruje kroz rad četiri komisije: Komisije za unapređenje kvaliteta nastave, Komisije za usklađivanje studijskih programa i procenu opterećenja studenata, Komisije za praćenje efikasnosti studiranja i Komisije za praćenje i unapređenje kvaliteta naučno-istraživačkog rada.

Od samog početka, predstavnici studenata, izabrani od strane Studentskog parlamenta, su članovi svih komisija Centra i aktivno učestvuju u njihovim aktivnostima. Oni ukazuju na probleme vezane za realizaciju nastavnog procesa, opterećenje, naučno-istraživački rad studenata i druge oblasti njihovog

angažovanja na Fakultetu, daju predloge za poboljšanje i aktivno učestvuju u organizaciji i realizaciji aktivnosti u pravcu poboljšanja kvaliteta u ovim oblastima.

S obzirom na značaj uloge studenata kao aktivnih partnera u procesu obezbeđenja i unapređenja kvaliteta nastavnog procesa, sistematsko praćenje i vrednovanje kvaliteta nastavnog procesa i rada nastavnika i saradnika, koje se odvija kroz periodično anketiranje studenata predstavlja jednu od najvažnijih aktivnosti u koju su uključeni studenti. Upitnici sadrže pitanja koja se odnose na kvalitet nastave na predmetima i kvalitet izvođenja teorijske i praktične nastave (vrednovanje kvaliteta rada nastavnika i saradnika). Studenti ocenjuju ponuđene tvrdnje ocenama od 1 do 5. Anketa je anonimna i dobrovoljna. Nakon sprovedene ankete, Komisija za unapređenje kvaliteta nastave vrši detaljnu analizu dobijenih podataka i dobijene rezultate dostavlja dekanu i prodekanima, šefovima katedri i predmeta i Studentskom parlamentu. Zbirni rezultati anketa se objavljuju na sajtu Fakulteta.

Do 2011. godine, anketa je sprovedena u papirnoj formi, uglavnom na kraju praktičnih vežbi, zbog čega je izlaznost bila preko 80%. Od prošle godine, Centar organizuje online anketu za vrednovanje kvaliteta nastave i za studente, ali i za nastavnike i saradnike. Prednosti ovog načina anketiranja su u mogućnosti da studenti, od svojih kuća ili sa računara koji su im u velikom broju dostupni na Fakultetu, vrednuju kvalitet nastave na predmetima koje su pohađali u prethodnoj godini tokom svog slobodnog vremena, kao i mogućnost da to rade sukcesivno u definisanom dužem vremenskom periodu, a ne odjednom. Nedostatak ovakvog načina vrednovanja, budući da je anketa dobrovoljna, je slab odaziv studenata, sa čime smo bili suočeni pri poslednjem vrednovanju kvaliteta nastave u 2011. godini. I pored brojnih i veoma opsežnih aktivnosti u pripremi i organizaciji ankete, na

studijskim programima Medicina i Stomatologija anketi je pristupilo manje od 20% studenata. To znači da je pred Centrom za unapređenje kvaliteta i Studentskim parlamentom važan zadatak da udruženim permanentnim aktivnostima na podizanju nivoa kulture kvaliteta studenata i svesti o značaju njihovog mišljenja u podizanju kvaliteta obrazovnog procesa na Fakultetu. Dosledna realizacija korektivnih mera, donetih u okviru Centra na osnovu analiza dobijenih rezultata vrednovanja, i implementacija predloženih promena za poboljšanje nastavnih procesa na predmetima će predstavljati potvrdu studentima da njihova reč ima značaja i da su značajni akteri u procesu unapređenja kvaliteta nastave.

S druge strane, zadatak nastavnika i saradnika je da stvore okruženje u kome će studenti, nastavnici i saradnici moći da ostvare svoja profesionalna interesovanja i unaprede svoje znanje. Prihvatanje studenata kao partnera u procesu obezbeđenja kvaliteta je i odgovornost nastavnika i saradnika da stvore pozitivnu atmosferu, što će dovesti do uspostavljanja mnogo otvorenijeg i kreativnijeg dijaloga. Na studentima je da private "pruženu ruku" i još aktivnije se uključe u stvaranje nastavnog procesa koji će im obezbediti optimalno sticanje znanja.

Neophodno je da svi subjekti uključeni u osiguranje i unapređenje kvaliteta sagledavaju to kao proces, a ne krajnju tačku. Provere kvaliteta i aktivnosti u ovoj oblasti su deo konitnuiranog puta refleksije stanja i posledičnog unapređenja kvaliteta u visokoškolskim institucijama u kojima je učešće studenata od izuzetne važnosti. Potrebno je, naravno, još veće angažovanje same institucije, ali i predstavničkih tela studenata, da bi se studenti u potpunosti aktivno uključili u sve aspekte ovog procesa, što će bez sumnje biti od velikog značaja i omogućiti novu dimenziju kvaliteta u već postojećim aktivnostima.

THE STUDENTS' ROLE IN IMPROVING THE QUALITY OF HIGHER EDUCATION

Prof. dr Ivana Stojanović, prof. dr Dušica Pavlović, prof. Dr Milan Višnjic

In recent years, Europe-wide importance of student participation in activities in the field of security and quality in higher education institutions is absolutely clear and necessary. Student participation in this process is of great importance, which is based on respect for the role of students in the entire academic community. Role of students in this area can be divided into four categories: students as those who provide information, students are active participants in the process of improving the quality of the students as well as experts and students as partners. This grade student involvement in activities within the security and quality improvement involves the development of a quality culture and positive approach to the whole process and the teaching staff and students. Student evaluation of teaching quality system is that students express their opinions and make suggestions on improving the teaching process in higher education institutions. Students' opinions should be used by teachers and institutions like material that will be used in the reorganization of education in terms of raising money and finding ways to achieve optimal effects of teaching students and have an echo in the work of teachers and staff. Verification of the activities in this area are part of a continuous process of reflection and the subsequent state of quality in higher education institutions where student participation is extremely important. It is necessary, of course, even greater engagement of the institutions, and of the representative body of students, to help students actively participated fully in all aspects of the process.